

Proměny smyslu místa v dělnické kolonii Podprůhon ve středočeském Kladně

ADAM ČERMÁK, PAVEL CHROMÝ

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, Česko (Charles University, Faculty of Science, Department of Social Geography and Regional Development, Prague, Czechia); e-mail: adam.cermak@natur.cuni.cz, pavel.chromy@natur.cuni.cz

ABSTRACT Transformations of the sense of place in the Podprůhon workers' colony in Kladno (Central Bohemia) – Sense of place in geography describes the relationship between people and their environment. This relationship undergoes significant changes in post-industrial landscapes with industrial heritage, as the original purpose of these areas no longer exists. This research focuses on changes in the sense of place in the Podprůhon workers' colony in Kladno, Central Bohemia, from the 1960s to the present. The main question is how the sense of place has evolved and what influenced the changes. The methodology combines visual and narrative analysis. Visual analysis of archival and current maps and photographs provides a temporal anchor. Narrative analysis captures subjective perceptions of the place based on interviews with residents. The results show that the sense of place is dynamic. In Podprůhon, the sense of place weakened with physical degradation and was later reinforced by renovation and community initiatives. The research confirms that physical and social changes have a fundamental impact on the formation and renewal of the identity of a place.

KEY WORDS sense of place – place identity – workers' housing colony – community participation – social change – post-industrial milieu – post-industrial landscape – Kladno – Czechia

ČERMÁK, A., CHROMÝ, P. (2026): Proměny smyslu místa v dělnické kolonii Podprůhon ve středočeském Kladně. *Geografie*, 131, 1, 77–96.

<https://doi.org/10.37040/geografie.2026.004>

Do redakce došlo v září 2025, přijato do tisku v březnu 2026.

1. Úvod

Postindustriální krajiny v Česku, zejména ty s výrazným průmyslovým dědictvím, představují jedinečné geografické fenomény. Tyto oblasti vznikaly za velmi konkrétním účelem, zpravidla v souvislosti s těžbou či průmyslovou výrobní aktivitou (Lipský a kol., ed. 2022). S postupným útlumem či úplným zánikem těchto funkcí však dochází ke ztrátě jejich původního významu, tzv. smysl místa (Čermák 2025, Chromý 2003).

Smysl místa v geografických studiích představuje klíčový rámec pro pochopení vztahu mezi lidmi a jejich prostředím (Relph 1976, Tuan 1990). Smysl místa se v literatuře chápe jako mnohohrstevnatý koncept, přičemž např. Cohen (1994) zdůrazňuje sociální hranice a sdílené významy, zatímco Seamon (2018) akcentuje každodenní zkušenost a zakotvení v místě. V postindustriálních krajinách dochází často k výměně obyvatelstva. Nové skupiny přicházejí do území s odlišnými životními zkušenostmi, což může vést k degradaci původního smyslu místa, kam se přistěhovali (Vávra 2010; Šifta, Chromý 2017; Kašková, Kučera, Chromý 2016). Aby si postindustriální krajiny uchovaly svou jedinečnost a hodnotu, je nezbytné smysl místa posilovat (Ujang, Zakariya 2015).

Reprezentantem postindustriální krajiny, chápané jako sociálně a historicky formované prostředí, byla pro tento článek zvolena čtvrť Podprůhon ve středočeském Kladně. Jedná se o historickou dělnickou koloni, jež je postindustriálním místem s jedinečným charakterem a atmosférou průmyslového dědictví, která v průběhu posledních dekad prošla zásadními proměnami fyzického i sociálního prostředí. Původně dělnická kolonie vystavěná pro pracovníky kladenského průmyslu a těžby uhlí, si po dlouhá desetiletí uchovávala svou specifickou komunitní identitu a jedinečný ráz, který se stává z malých dělnických domků s dvorky a úzkými uličkami (Čermák 2022). V kontextu postindustriální transformace, respektive společenských změn po pádu komunistického režimu, Podprůhon čelil řadě výzev, včetně sociálních proměn a fyzické degradace v 80. letech 20. století. Přesto se ukazuje, že i když se smysl místa v určitých obdobích degradoval, může být díky iniciativám místních obyvatel znovu posílen.

V předkládaném výzkumu popisujeme, jaké faktory mají vliv na proměnu smyslu místa na příkladu Podprůhonu a jak se tento smysl vyvíjel v průběhu času. Klíčovými výzkumnými otázkami proto jsou: „Jak se smysl místa v Podprůhonu proměňoval v jednotlivých časových etapách od 60. let 20. století do současnosti?“ a „Jaké fyzické proměny prostředí a změny sociálních vztahů obyvatel byly s těmito proměnami smyslu místa spojovány?“. Získané výsledky v obecné rovině přispívají do diskuze o lepším pochopení faktorů, které se podílejí na vývoji smyslu místa, a vedou k identifikaci možných přístupů k formování a posílení identity podobných lokalit.

2. Konceptualizace smyslu místa

Dosavadní výzkumy smyslu místa se liší především v důrazu, který kladou na jeho jednotlivé složky – emocionální vazbu, sociální vztahy, historickou paměť či fyzické prostředí (Davis, Wagner 2025). Zatímco humanisticky orientované práce (Relph 1976, Tuan 1977) zdůrazňují subjektivní prožívání místa a existenciální rozměr zakotvení, pozdější studie se více zaměřují na sociální konstrukci významů a roli každodenních praktik a komunitních procesů (Proshansky, Fabian, Kaminoff 1983; Cohen 1994; Seamon 2018). Tyto přístupy poskytují teoretické východisko pro analýzu proměn smyslu místa v čase, což je hlavním cílem předkládané studie.

Konceptualizace smyslu místa se stala významnou od 70. let minulého století, kdy se humanističtí geografové zaměřili na subjektivní zkušenost a emocionální pouta k místu. Fenomenologický přístup, inspirovaný díly Heideggera (1962) a Husserla (1970), zdůrazňuje proces, při kterém se místo stává „domovem“. Norberg-Schulzovo pojetí „genia loci“ (1984, 1979) a práce Relpha (1976) a Tuana (1974, 1977) na téma „smyslu místa“ dále rozšířily význam tohoto konceptu v oblasti geografie, architektury a společenských věd.

V současné geografii se smysl místa chápe jako subjektivní, mnohvrstevnatý vztah jednotlivců nebo skupin k určitému geografickému prostoru, jenž vzniká na základě zkušenosti, emocí, paměti a sociálních praktik (Tuan 1977, Cresswell 2004). Osobní připoutanost odkazuje na intenzivní citové spojení s místem, které se často vytváří prostřednictvím opakovaných zkušeností, významných událostí a interakcí s okolím (Qazimi 2014, Seamon 2018). Historické faktory zahrnují kolektivní vzpomínky, symboly a příběhy spojené s místem, které přispívají k jeho jedinečné identitě. Sociální faktory pak zdůrazňují význam komunitního života, sociálních sítí a kulturních praktik, které se v místě odehrávají (Cohen 1994). Faktory byly zpravidla analyzovány prostřednictvím terénních průzkumů, rozhovorů a analýz historických dokumentů, jak ukazují výzkumy autorů jako Proshansky a kol. (1978, 1983, 1987) a Altman a Low (1992).

Dělnické komunity a postindustriální transformace představují specifický kontext, ve kterém má smysl místa zvláštní význam (Šifta, Chromý 2017). V oblastech jsou často výrazné stopy minulosti, které propojují obyvatele s místem skrze kolektivní paměť a tradice (Seamon 2018). Industrializace utvářela místa s pevně danou identitou, která byla úzce spjata s pracovní činností, ale postindustriální transformace tato pouta zpravidla narušila. Ztráta pracovních míst, změny ve složení obyvatel a fyzická degradace prostředí vedly ke ztrátě původní identity místa (Relph 1976; Augé, Bixio 1995; Šifta, Chromý 2017). Naopak posilování smyslu místa je možné chápat jako aktivní proces, během něhož dochází k obnově či tvorbě emocionální a sociální vazby k prostoru skrze participaci, lokální praktiky, kulturní identifikaci a sdílené významy (Massey 2005, Halfacree 2007). Nicméně procesy

revitalizace, jako například přeměna průmyslových objektů na kulturní centra, mohou přispět k obnovení smyslu místa a vytvoření nové identity (Guyot, Seetha 2007; Ujang, Zakariya 2015).

Význam smyslu místa v kontextu postindustriálních transformací spočívá v jeho schopnosti propojit minulost s přítomností a vytvořit pevný základ pro budoucí rozvoj. Místa, která si zachovávají svou jedinečnost a respektují své historické a kulturní hodnoty, mohou fungovat jako zdroj identity, sebeúcty a stability pro místní obyvatele (Lai, Said, Kubota 2013). Současně je však nezbytné tyto vazby adaptovat na nové sociální a ekonomické podmínky, což vyžaduje participativní přístup zahrnující do procesů plánování a revitalizace i rezidenty.

Smysl místa se v této studii nechápe jako přímý odraz fyzických či společenských změn prostředí, ale jako jejich subjektivní a kognitivně zprostředkovaná interpretace jednotlivými aktéry. Identické podmínky reálného světa tak mohou vést k odlišným významům místa v závislosti na zkušenostech, paměti a uvažování konkrétních obyvatel. Pro potřeby této studie se smysl místa chápe jako dynamický proces, který se proměňuje v závislosti na fyzických změnách prostředí a sociálních vztazích mezi obyvateli. Zatímco část dosavadních studií se soustředí na zachycení smyslu místa v jednom časovém řezu, méně pozornosti se věnuje jeho dlouhodobé proměnlivosti v kontextu postindustriálních transformací. Právě na tuto mezeru výzkum reaguje, když sleduje proměny smyslu místa v několika časových etapách a propojuje fyzickou a narativní dimenzi prostředí.

3. Metody výzkumu

Na základě kritického rozboru literatury byly pro analýzu proměn smyslu místa vymezeny analytické kategorie, které slouží jako spojovací rámec mezi teorií a empirickými daty. Jedná se zejména o (i) hranice místa, (ii) každodenní praxe, (iii) kolektivní paměť, (iv) vnímání bezpečí a (v) vztah k fyzickému prostředí (Rezég, Roche, Eveno 2025). Tyto kategorie strukturovaly interpretaci rozhovorů i práci s vizuálními prameny a jsou dále rozvíjeny v empirické části textu.

Metodika tohoto výzkumu kombinuje vizuální a narativní analýzu (viz Proshansky 1978, Twigger-Rosse 2003). Inspirací pro metodiku použitou ve výzkumu byly práce Altman a Low (1992), Relph (1976) a Tuan (1974, 1977), Breakwell (1983, 1986), Patterson a Williams (2005), které zdůrazňují význam kombinace přístupů kvantitativní a kvalitativní povahy. Vizuální analýza poskytuje kontext a časové ukotvení těchto změn. Obvykle se při tomto přístupu pracuje s analýzou starých archivních dokumentů a fotografií. Narativní analýza odhaluje subjektivní prožitky obyvatel a jejich vazby na místo, což bývá umožněno díky terénním průzkumům a rozhovorům. Propojení vizuální a narativní analýzy umožňuje pro místo

detailně zachytit fyzické i sociální proměny (Reichel 2010). Kombinace obou analýz také umožňuje identifikovat klíčové faktory ovlivňující proměnu smyslu místa, včetně vlivu fyzických změn prostředí, sociálních vztahů a kolektivní paměti. Tato kombinace také napomáhá získat ucelený obraz o dynamice smyslu místa a odhalit obecné vzorce, jež prohlubují porozumění subjektivním zkušenostem, ucelený pohled na smysl místa.

Vybrané metody výzkumu se zde aplikují na původně dělnickou čtvrť Podprůhon, která představuje místo s postindustriálním dědictvím ve středočeském městě Kladně. Předkládaná studie zkoumá proměny této čtvrti od 60. let 20. století až po současnost. Období je rozděleno do 3 časových etap (60.–70. léta, 80. léta až 2012, 2013 až současnost), které byly vymezeny na základě vyznaných milníků v historii místa. Prakticky byla práce na studii rozdělena do tří částí. První zahrnovala shromažďování a analýzu starých/historických i aktuálních zdrojů, jako jsou archivní prameny, plány, mapy, fotografie, letecké snímky a umělecká díla. Druhá byla věnována rozhovorům s obyvateli Podprůhonu. Třetí část byla zaměřena na srovnání všech získaných/shromážděných informací a formulování závěrečných poznámek.

3.1. Vizualní analýza

Na základě analýzy starých map, fotografií a dalších zdrojů ikonografické povahy, lze pozorovat prostorové změny prostředí. Tato část metodiky navazuje na přístupy, které rozvíjeli Norberg-Schulz (1984, 1979) nebo Patterson a Williams (2005), a klade důraz na zachycení proměn fyzického prostředí v čase. Na základě rozboru starých pramenů, zejména vizuálních, je možné celé sledované období rozdělit do dílčích lišících se etap, přičemž každá etapa reprezentuje klíčové fáze vývoje zkoumaného místa. Staré prameny slouží k nalezení milníků, které se odrážejí ve fyzických změnách místa. Lze předpokládat, že změna fyzického prostředí se odrazí také na tom, jak místo vnímají obyvatelé (Hudson 2006). Použité vizuální podklady jsou následně zasazeny, interpretovány a chápány v širších společenských a historických měnících se kontextech, jak to doporučují Proshansky, Fabian, Kaminoff (1983).

Klíčovým zdrojem informací pro vizuální analýzu byly archivní materiály z fondů Okresního archivu Kladno a Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně a také ze sbírky fotografií Jiřího Hankeho, která dokumentuje každodenní život v Podprůhonu po celé sledované období. Z písemných pramenů, které ovšem zprostředkovávají i vizuální složku, posloužily k analýze odborná kniha „Paměť Podprůhonu“ autorů Pospíšil, Baďura, Hájek (2019) a také sekundární pramen v podobě beletristické knihy od Františka Stavinohy (1981) a stejnojmenný seriál „Hvězdy nad Syslím údolím“, který se natáčel přímo v Podprůhonu v roce 1986.

3.2. Narativní analýza

Narativní analýza je zde využita k zachycení způsobů, jakými si obyvatelé interpretují, pamatují a významově strukturovali své zkušenosti s místem. Získaná vyprávění nejsou chápána jako popis objektivní reality, ale jako kognitivní konstrukce, které odrážejí individuální smysl místa.

Na základě narativní analýzy byly provedeny rozhovory s rezidenty Podprůhonu. Rozhovory poskytují vhled do subjektivního vnímání a prožívání smyslu místa (Twigger-Ross, Uzzell 1996). Tato metoda navazuje na přístupy popsané Breakwellem (1983, 1986) nebo Altmanem a Lowem (1992). Cílem rozhovorů bylo zachytit subjektivní prožívání a vnímání změn smyslu místa. Analýza proto rozlišuje mezi změnami reálného fyzického a společenského prostředí a jejich subjektivním odrazem ve vnímání obyvatel, který je klíčový pro formování smyslu místa.

Rozhovory byly analyzovány tematicky, se zaměřením na opakující se motivy a významové vzorce. Pozornost byla věnována nejen četnosti výskytu témat, ale i jejich významu v narativní struktuře výpovědí a jejich proměnám v čase.

Rozhovory zahrnovaly 6 otevřených otázek (tab. 1) zaměřených na vlastní zkušenosti s místem. Pozornost byla v otázkách věnována také vzpomínkám spojeným s místem a vnímání jeho současného stavu. První otázkou každého rozhovoru byl dotaz na hranice čtvrti Podprůhonu, přičemž respondenti toto své vnímání hranic zakreslili do mapy/plánu. Zbytek rozhovoru byl vždy veden řízeně v polo-strukturované podobě, přičemž hlavní otevřené otázky byly doplněny 17 podotázkami umožňujícími ověření konzistence odpovědí a jejich zpřesnění. Výběr respondentů probíhal náhodnou selekcí, metodou sněhové koule a na základě existujících kontaktů, viz Hendl (2005). Respondenti byli rozděleni do skupin podle generací a délky pobytu v oblasti: starousedlíci (ST, 4 osoby), děti starousedlíků (DS, 3 osoby), vnoučata starousedlíků (VS, 2 osoby), přistěhovalci (PS, 3 osoby) a jejich děti (DP, 2 osoby). Starousedlíci jsou potomky horníků a hutníků, zatímco přistěhovalci se v rozhovorech představují jako podnikatelé s vysokoškolským vzděláním. Rozhovory probíhaly na konci roku 2021 a uskutečnily se u respondentů doma.

Délka rozhovorů se pohybovala mezi 30 až 60 minutami; celkem bylo nahráno přes 450 minut rozhovorů. Nahrávky byly přepsány a na základě četnosti byla v nahrávkách identifikována společná témata týkajících se smyslu místa (v další části textu jsou prezentována v rámci jednotlivých časových etap). Kredibilita interpretací byla dále posilována porovnáváním výpovědí mezi různými skupinami respondentů a sledováním jejich vnitřní konzistence napříč časovými etapami.

Empirická data jsou v této studii chápána jako podklad pro interpretaci smyslu místa, nikoli jako přímý popis objektivní reality. Analýza se zaměřuje na významy, které aktéři místa připisují, a na způsoby, jakými tyto významy strukturují jejich vztah k prostředí.

Tab. 1 – Otázky v rozhovorech

-
- I. Kde vnímáte hranice své čtvrti? (zakreslení do mapy/plánu)
- Vymezoval jste se vůči jiným/sousedním čtvrtím?

Otázka sleduje, jestli je ve vztahu lokality, v níž respondent bydlí, vůči ostatním lokalitám nějaká bipolarita (odlišnost, napětí).

- II. Navštěvujete pravidelně nějaká místa z vaší čtvrti?
- Proč daná místa navštěvujete?
  - Která z těchto míst jsou vaše oblíbená?
  - Proč jsou to vaše oblíbená místa?
  - Jak často navštěvujete daná místa?

Otázka sleduje, jaká místa mají respondenti oblíbena v současnosti, která místa jsou typická pro danou čtvrt a která danou čtvrt utváří.

- III. Čeho si vážíte na Vaší čtvrti?
- Znáte nějaká umělecká díla z Vaší čtvrtě, nebo o Vaší čtvrti?
  - Podíleli jste se na vzniku anebo správě části čtvrti?

Tato otázka sleduje, na kolik si respondenti všímají svého okolí a jestli vnímají změnu v kvantitě uměleckých děl v průběhu času a jestli mají k dílům nějaký vztah. Kulturní statky upevňují vztah k místu. Lze očekávat, že respondenti si uměleckých děl všímají zejména v Podprůhonu, kde vznikají v rámci akce Kladenské dvorky nová umělecká díla určená pro instalaci ve veřejném prostoru.

- IV. Čeho si vážíte na vaší čtvrti?
- Znáte nějaká umělecká díla z vaší čtvrtě, nebo o vaší čtvrti?
  - Podíleli jste se na vzniku anebo správě části čtvrti?

Otázka sleduje, nakolik si respondenti všímají svého okolí a jestli vnímají změnu v kvantitě uměleckých děl v průběhu času a jestli mají k dílům nějaký vztah. Kulturní statky upevňují vztah k místu. Lze očekávat, že respondenti si uměleckých děl všímají zejména v Podprůhonu, kde vznikají v rámci akce Kladenské dvorky nová umělecká díla určená pro instalaci ve veřejném prostoru.

- V. Jak jste jako dítě a poté jako dospělý vnímal čtvrt, ve které jste vyrůstal?
- Proměnila se s časem tato čtvrt?
  - Proměňovala se čtvrt z vašeho pohledu pozitivně, nebo negativně?

Otázka sleduje vývoj místa v průběhu času z individuálního pohledu respondentů, což umožní srovnání několika subjektivních pohledů na danou lokalitu. Pohled respondenta v průběhu času se může proměňovat jak pozitivně, tak negativně. Lze očekávat, že čím více do historie půjdeme, tím více bude respondentova výpověď zkreslená. Vnímání lokalit by mohlo korespondovat s fyzickými proměnami lokalit a proměnami společnosti.

- VI. Nachází se v okolí vašeho bydlíště místa, kterým jste se vyhýbal?
- Proč jste se jim vyhýbal?
  - Vnímáte tato místa stejně i dnes?
  - Navštívil jste je někdy v nedávné době?
  - Proměnila se tato místa v průběhu času?

Otázka sleduje, zda se v okolí bydlíště respondenta nachází místa, která jsou respondentem vnímána negativně. Otázka je průzkumného rázu; lze očekávat, že taková místa byla a jsou, ale v průběhu času se měnila.

---

4. Výsledky výzkumu

Podprůhon (obr. 1) je příkladem postindustriálního místa, jehož proměny odrážejí širší společenské a ekonomické změny v Česku. Kladenská čtvrť vznikla na konci 18. století na severním svahu údolí a sloužila pro pracovníky hutí a dolů. V době vzniku se Podprůhon nacházel za hranicemi Kladna, zatímco dnes se nachází v centru města. Místo bylo charakteristické úzkými, křivolakými ulicemi a jednoduchými rodinnými domy s malými dvorky, které společně vytvářely vesnickou atmosféru.

Pro vyjasnění místa, o kterém byl veden s respondenty rozhovor, sloužila první otázka týkající se představy, kde má Podprůhon podle respondentů hranice. Jejich chápání hranic je vykresleno na obrázku 2. Hranice Podprůhonu vnímají jeho rezidenti téměř všichni shodně. Drobné výjimky lze nalézt především na jižní straně údolí, kde se Podprůhon potkává s městskou částí Kladno-Ostrovec. Při vymezování hranic se objevily nejasnosti především s nově vybudovanými domy od roku 2010. Obyvatelé, kteří se v Podprůhonu narodili (resp. zde žijí od narození), do Podprůhonu tyto domy neřadí, zatímco lidé, kteří se sem přistěhovali nově, je do Podprůhonu zahrnují.

4.1. Časová etapa: 60. a 70. léta 20. století

První etapa zahrnuje 60. a 70. léta 20. století, kdy si Podprůhon zachovával svou původní identitu jako (soudržná) dělnická komunita. Sociální skladba obyvatelstva Podprůhonu zůstávala neměnná a kolonie sloužila primárně pracovníkům průmyslových podniků v okolí. V této době si oblast uchovávala vesnický charakter s tradičním způsobem života, který se od svého vzniku na přelomu 19. a 20. století příliš nezměnil. Právě tato etapa reprezentuje poslední fázi kontinuity původní identity Podprůhonu před zásadními změnami, které následovaly v dalších dekadách.

V 60. a 70. letech 20. století si Podprůhon uchovával svou původní identitu a atmosféru, která byla pevně zakořeněna v tradicích komunitního života. Domy v Podprůhonu, postavené převážně dělníky, byly jednoduché, ale funkční, s malými dvorky, které byly často obklopené malými zahradami. Dvorky dělnických domků plnily funkci přechodového prostoru mezi soukromým a veřejným životem a přispívaly k udržení komunitního a „polovenkovského“ způsobu života v průmyslově formovaném městském prostředí. Podobné principy lze nalézt i u dalších evropských dělnických a hornických kolonií, kde byla prostorová organizace bydlení součástí širších sociálních a urbanizačních strategií.

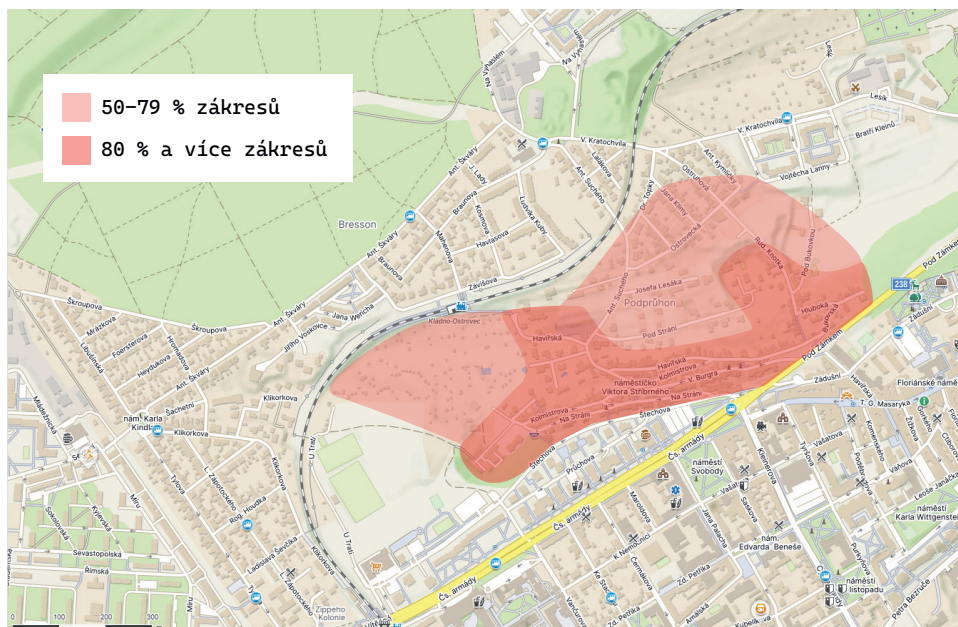
Podle respondenta šetření, pana Karla (ST), byly studánky a pumpy nejen zdrojem vody, ale také místem, kde se lidé setkávali a vyměňovali si informace. „Studánky byly centrem všeho, tam jsme se všichni potkávali.“ Zavedení vodovodní

Obr. 1 – Podprůhon na plánu Kladna (2023).

Zdroj: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Obr. 2 – Vymezení Podprůhonu respondenty šetření (rezidenty) v roce 2022.

Zdroj: Čermák (2022)

sítě na konci 50. let tento způsob interakce proměnilo, ale udržování čistoty ulic a společenský život před domy zůstaly nedílnou součástí každodenního života.

Život v Podprůhonu byl tehdy velmi komunitní. Paní Karolína (ST) si pamatuje, jak se ženy scházely před domy, aby si povídaly, a přitom hlídaly děti. „*Ulice byly vždy čisté, nikdo by si nedovolil vyhodit odpad před dům*“ zdůrazňuje paní Karolína. Pro děti byly ulice klíčovým prostorem k uskutečňování volnočasových aktivit. Hrály se zde kuličky nebo probíhaly menší konflikty s dětmi z okolních čtvrtí, jako bylo Nové Kladno nebo Ostrovec. Pan Ladislav (ST) připomíná, že „*halda byla místem, kde jsme s kluky z jiných částí města řešili spory*“. Oblíbenými místy dětí byly také Bukovka a Ořechovka, kde si trhaly ovoce. I přes postupné zavírání malých obchodů si čtvrť zachovávala svou atmosféru, kterou popisuje František Stavinoha ve své knize *Hvězdy nad Syslím údolím* (1981) jako klidnou a vesnickou.

V 70. letech 20. století však začala atraktivita Podprůhonu klesat. Výstavba moderních panelových domů v okolí nabízela lepší vybavení, což vedlo k odlivu některých obyvatel. Zhoršující se stav domů a infrastruktury byl předzvěstí úpadku čtvrti, který se plně projevil v následujících dekádách. I přes tyto změny si podle jednoho z respondentů, pana Karla (ST), „*čtvrť stále udržovala svou komunitní soudržnost a vesnický charakter, i když do ní začal pronikat první náznak změn, které později vedly k jejímu úpadku*“.

4.2. Časová etapa: 80. léta 20. století až rok 2012

Druhá etapa, zahrnující 80. léta 20. století až rok 2012, představuje zásadní zlom v historii Podprůhonu. Do oblasti se začali stěhovat nepříznivě působiví obyvatelé, což vedlo ke změně sociální skladby lokality a koncentraci sociálně patologických jevů/problémů. V této etapě vedení města dokonce uvažovalo o demolici Podprůhonu, což mělo negativní dopad na místní komunitu i její vztah k lokalitě. Fyzická degradace místa a zhoršené podmínky bydlení přispěly k oslabení identity místa, zatímco původní obyvatelé se často odstěhovali, což vedlo k dalšímu narušení komunitních vazeb.

Výpovědi respondentů spojují oslabení smyslu místa s příchodem romského obyvatelstva, které je v jejich vzpomínkách často rámováno jako hlavní příčina sociálního úpadku čtvrti. Tento pohled však odráží subjektivní zkušenost a interpretaci aktérů. Z historického hlediska byl příchod Romů do Podprůhonu součástí širších státních zásahů do způsobu života romského obyvatelstva, zejména v souvislosti s politikou nuceného usazování a regulace bydlení v druhé polovině 20. století.

V 80. letech došlo k výrazné proměně sociální skladby obyvatelstva Podprůhonu. Což vedlo ke zvýšení sociálního napětí v místě a změně vnímání čtvrti. Podle paní Alžběty (DS) „*se děti začaly vyhýbat určitým částem čtvrti, zejména západní části,*

kde žily nové rodiny“. „Horní část Podprůhonu byla děsivá, domy byly opuštěné a sousedé neznámí,“ vzpomíná pan Martin (DS) a dodává „Podprůhon se v této době téměř zcela uzavřel sám do sebe, protože kvůli romským sousedům se lidé báli do Podprůhonu chodit a odmítali tam navštěvovat i své známé. Podprůhon se stal místem s negativní pověstí, proto jsme se uzavírali na své dvorky.“ Tento negativní vývoj byl umocněn rozhodnutím města izolovat čtvrť výstavbou čtyřproudové silnice, která přerušila tradiční spojení Podprůhonu s centrem Kladna. Demolice části čtvrti a absence investic do infrastruktury vedly k jejímu fyzickému chátrání. V té době byla čtvrť také ovlivněna sociální stigmatizací, kterou dokumentuje televizní seriál *Hvězdy nad Syslím údolím* (1981).

Přesuny romského obyvatelstva do některých městských čtvrtí nebyly výsledkem individuální volby, ale důsledkem státní politiky zaměřené na ukončení kočovného způsobu života a prostorovou regulaci romských komunit. Tyto zásahy často vedly k narušení dosavadních sociálních vazeb a ke koncentraci sociálních problémů v konkrétních lokalitách, což následně ovlivnilo i jejich vnímání majoritní populací.

V této etapě se dvorky a zahrady staly klíčovými místy pro bezpečné setkávání obyvatel. Respondentka Iva (PS) vzpomíná na zahradu Viktora Stříbrného, kde se konaly první ročníky festivalu Kladenské dvorky. „Bylo to jediné místo, kde jsme se cítili v bezpečí.“ Festival, který se v místě od 90. let koná každoročně, přispěl k zachování alespoň části komunitního ducha Podprůhonu, i když jeho celková pověst byla negativní. Sociální napětí mezi původními obyvateli a nově příchozími Romy odráželo hluboké problémy, kterým čtvrť čelila. I přesto, že na konci roku 1989 proběhla tzv. Sametová revoluce a společenská, politická, ekonomická situace se v zemi (i v lokální úrovni) změnila, identifikace s místem se v Podprůhonu nezměnila.

4.3. Časová etapa: od roku 2013 do současnosti

Třetí etapa, od roku 2013 do současnosti, je charakterizováno snahou o revitalizaci a obnovu Podprůhonu. Došlo k postupnému odchodu romského obyvatelstva z Podprůhonu, který souvisel s fyzickou přeměnou čtvrti a srostoucí atraktivitou území (hlavně pro bydlení). Rekonstrukce domů a veřejného prostoru vedly ke zvýšení hodnoty nemovitostí a cen pozemků, což se promítlo do změn struktury bydlení. Tyto procesy byly místními obyvateli často vnímány jako „odstěhování“, jejich konkrétní podoby však nelze redukovat na individuální rozhodnutí jednotlivců, ale je třeba je chápat v širším kontextu proměn bydlení a městské politiky. Do čtvrti se začali stěhovat noví obyvatelé a proběhly významné rekonstrukce, zahrnující plynofikaci, obnovu povrchů komunikací a modernizaci infrastruktury. Uvedené změny výrazně přispěly ke zvýšení kvality života a atraktivity místa.

Nové společenské aktivity a rostoucí participace místních obyvatel na zlepšování veřejného prostoru posílily smysl místa a přispěly k obnově identity Podprůhonu jako atraktivní a soudržné čtvrti.

Je třeba zdůraznit, že interpretace příchodu a odchodu romského obyvatelstva v této studii vychází primárně z výpovědí vybraných respondentů a odráží jejich zkušenost a paměť místa. Narativy respondentů jsou analyzovány jako součást formování smyslu místa, nikoli jako objektivní vysvětlení příčin společenských změn.

Od roku 2013 prošel Podprůhon výraznou transformací, která ovlivnila nejen fyzický vzhled čtvrti, ale také vnímání místa jako domova, historického dědictví a sociálního prostoru. Rozhovory s původními i novými obyvateli odhalily klíčová témata týkající se smyslu místa, rozdílů mezi generacemi, vlivu fyzické změny prostředí a proměny sociálních vztahů na komunitní vazby.

Původní obyvatelé často reflektovali svůj dlouhodobý vztah k Podprůhonu prostřednictvím vzpomínek na dobu, kdy čtvrť fungovala jako soudržná komunita s vesnickým charakterem. Podle paní Karolíny (ST) si někteří stále uchovávají „vztah k místu, kde jsme prožili dětství a dospívání,“ a zdůrazňují význam kolektivní paměti. Pro ně je Podprůhon domovem, který navzdory proměnám zůstává místem spojeným s minulostí. Naproti tomu noví obyvatelé častěji vnímají čtvrť jako atraktivní lokalitu s potenciálem pro komunitní život, přičemž historické dědictví vnímají spíše esteticky než emocionálně. Paní Iva (PS) poznamenává: „Přistěhovala jsem se sem kvůli atmosféře a klidu, ale vztah k historii jsem si začala vytvářet až díky festivalům a sousedským setkáním.“

Vnímání Podprůhonu jako domova se mezi původními a novými obyvateli liší. Původní obyvatelé vidí čtvrť především jako prostor, který je úzce spjat s jejich rodinnou a místní historií. Noví obyvatelé však přinášejí odlišné perspektivy a přispívají k oživení čtvrti prostřednictvím investic do rekonstrukcí domů a podpory komunitních aktivit. Přestože tyto rozdíly mohou vést k odlišným očekáváním a pohledům na budoucnost. Festivaly jako Kladenské dvorky se staly platformou, která spojuje starousedlíky i nové rezidenty, při které spolek Podprůhon vystavuje nová umělecká díla do veřejného prostoru. Podle respondenta, pana Martina (DS), tyto akce „pomáhají znovu budovat vztahy mezi lidmi, kteří by se jinak nepotkávali“.

Historické dědictví Podprůhonu, reprezentované nejen architektonickými prvky (dělnické domky a křivolaké ulice), ale i vzpomínkami na staré časy, hraje klíčovou roli v udržení smyslu místa. Původní obyvatelé často zdůrazňují nostalgické vzpomínky na čisté ulice, vesnickou atmosféru a tradiční způsob života, který podle respondenty, paní Alžběty (DS), „zmizel s příchodem nových domů a změnou infrastruktury“. Noví obyvatelé naopak vnímají historické dědictví Podprůhonu jako součást jeho autenticity a unikátnosti, která zvyšuje např. hodnotu bydlení. Jejich přístup se zaměřuje na zachování architektonických prvků, ale méně často na kolektivní paměť, která je vlastní starousedlíkům.

Obr. 3 – Srovnání
téhož místa
v Podprůhonu
(shora 60. léta
20. století, rok
2012, rok 2022).
Proměna dnešního
náměstí Viktora
Stříbrného. Zdroj:
Čermák (2022)

Komunitní vazby, které byly historicky silné, prošly zásadní proměnou. Původní obyvatelé si stále uchovávají vazby na rodiny a přátele, se kterými v místě sdíleli každodenní život po desítky let. Naproti tomu noví obyvatelé teprve začínají tyto vztahy budovat, přičemž klíčovým prvkem propojení se staly právě komunitní aktivity, jako jsou umělecké festivaly, sousedská setkání a revitalizace veřejných prostorů. Kolektivní paměť, zprostředkovaná zejména starousedlíky, přitom hraje důležitou roli v procesu přijímání nových obyvatel do komunity.

Dopad změny fyzického prostředí a společenského kontextu na Podprůhon je patrný nejen ve zlepšení infrastruktury a kvality života, ale i ve složení rezidentů. Noví obyvatelé, často ze střední třídy, přinášejí do místa investice a podporují kulturní život, což posiluje atraktivitu čtvrti. Přesto původní obyvatelé někdy vnímají tyto změny jako narušení autenticity a původního rázu místa. Podle pana Karla (ST) „*se Podprůhon změnil, už to není ta čtvrť, kde všichni znali všechny*“. Nastíněné rozdíly v pohledu na minulost a současnost odrážejí složitost procesu, ve kterém se formuje nový smysl místa.

Revitalizace Podprůhonu od roku 2013 tak přinesla nejen zlepšení fyzického prostředí místa, ale také proměnu sociálních vztahů a vnímání čtvrti jako místa k životu. Zatímco starousedlíci si uchovávají vztah k historickému dědictví a kolektivní paměti, noví obyvatelé přinášejí nové perspektivy a možnosti. Tento proces ukazuje, že smysl místa není statickým konceptem, ale dynamickým fenoménem, který je výsledkem interakce mezi minulostí, přítomností a vizemi budoucnosti. Podprůhon je tak živým příkladem toho, jak může být historická dělnická kolonie transformována v moderní prostor, který si uchovává svou jedinečnost i přes všechny změny (obr. 3).

Empirická zjištění napříč jednotlivými časovými etapami ukazují, že tyto analytické kategorie se v průběhu času proměňují jak samostatně, tak ve vzájemných vazbách, což potvrzuje dynamickou povahu smyslu místa popisovanou v úvodním kritickém rozboru literatury.

5. Závěr

Problematika smyslu místa je už více než pět dekad v ústředí zájmu humanisticky orientovaných geografů a zástupců dalších společenskovědních disciplín, které zkoumají vazby mezi lidmi a prostředím. Koncept místa se v této perspektivě chápe jako dynamický, proměnlivý a sociálně konstruovaný fenomén, který se utváří v každodenních praktikách, interakcích a kolektivní paměti.

Dosud nedostatečně probádanou oblastí je proces změn smyslu místa v čase, zejména v prostředích, která procházejí jak fyzickými, tak i sociálními (intenzivními, dynamickými) proměnami a změnami. Dělnické kolonie, které byly původně budovány jako specifické formy bydlení s výraznou sociální soudržností

lokálních komunit, představují jedinečnou laboratoř pro studium těchto proměn/změn.

Výše prezentovaný výzkum se snažil přispět do diskuse o významu časoprostorových (kontextů) změn smyslu místa prostřednictvím případové studie dělnické kolonie Podprůhon ve středočeském Kladně. Cílem výzkumu bylo zmapovat, jak se smysl místa proměňoval v průběhu posledních dekad a jaké faktory tuto proměnu ovlivnily. Hledali jsme odpovědi na otázky, zda se měnila intenzita i charakter vztahu obyvatel k místu a jaké události či procesy (rekonstrukce veřejného prostoru, sociální proměny obyvatelstva) tyto změny spustily. Vizuální analýza umožnila časové a prostorové ukotvení změn, zatímco narativní analýza odhalila subjektivní faktory, jako jsou vzpomínky, emoce a vnímání soudržnosti komunity. Ve výzkumu uplatněný přístup umožnil identifikovat/odhalit klíčové procesy, které proměny smyslu místa ovlivňují.

Výsledky výzkumu podporují tvrzení o dynamice vývoje smyslu místa uváděná ve studiích zaměřených na smysl místa (např. Massey 2005; Halfacree 2007; Guyot, Seetha 2007; Ujang, Zakariya 2015). V Podprůhonu lze sledovat oslabení i posilování smyslu místa. Dynamika tohoto fenoménu se ukázala na proměně z původně dělnické zástavby za hranicemi města, přes částečně vybydlené domy v periferii Kladna, až po nově zrekonstruované rodinné domy v centru města. Rezidenti při rozhovorech upozorňovali, že společně se změnou fyzického prostředí se v místě znatelně měnila také skladba rezidentů. K oslabení smyslu místa došlo podle rezidentů v 80. letech 20. století, kdy se fyzický stav místa zhoršoval a do místa se nastěhovali (či byli nastěhováni) Romové. Rezidenti uvedli, že v té době byl Podprůhon poměrně nebezpečnou částí města, což vedlo k uzavírání se do vlastních dvorků. Naopak k posílení smyslu místa došlo po rekonstrukci Podprůhonu v roce 2013 a odstěhování Romů. Nově příchozí rezidenti opravovali poničené domy, čímž přinášeli nové perspektivy k oživení prostředí a podpoře komunitních akcí. Aktivní spolupráce rezidentů se zdá klíčovým prvkem k úspěšné revitalizaci, respektive k posílení smyslu místa.

Kombinace vizuální a narativní analýzy umožnila sledovat jak fyzické, tak i sociální změny prostředí, díky čemuž bylo potvrzeno Cohenovo (1994) a Seamonovo (2018) tvrzení, že zásadní vliv na smysl místa (nejen postindustriální lokality) mají obě skupiny příslušných faktorů, jak fyzické, tak i sociální faktory (fyzické změny místa, estetika místa, sociální složení obyvatelstva, historická paměť). Navíc se na základě výzkumu ukazuje, že fyzické a sociální změny působí komplementárně ať už pozitivně, či negativně.

Z teoretického hlediska studie přispívá k české debatě o smyslu místa tím, že empiricky dokládá jeho výraznou časovou proměnlivost v kontextu postindustriálních transformací. Na rozdíl od přístupů zaměřených na relativně stabilní vztah jedince k místu ukazuje, že v obdobích fyzického a sociálního úpadku dochází k oslabení smyslu místa a k jeho prostorové redukci na bezprostřední okolí

bydliště (např. dvorek či dům). Tento poznatek nuancuje dosavadní teoretická pojetí smyslu místa v humanistické geografii a upozorňuje na význam dynamiky, paměti a každodenních praktik při jeho formování.

Z praktického hlediska studie nabízí podněty pro urbánní studia a plánovací praxi, zejména v oblasti revitalizace historických dělnických a postindustriálních čtvrtí. Výsledky ukazují, že fyzická obnova prostředí sama o sobě nevede automaticky k posílení smyslu místa, pokud není doprovázena podporou komunitních aktivit a možností každodenního setkávání obyvatel. Významnou roli zde sehrávají drobné prostorové prvky a poloveřejné prostory (např. dvorky), které mohou fungovat jako klíčová místa sociální interakce a obnovy vztahu k místu.

V procesu proměny smyslu místa jsme konkrétně zaznamenali značný vliv zejména faktoru příchodů Romů do Podprůhonu v 80. letech 20. století a v uspořádání komunitního života a oslabení smyslu místa. Porevoluční participace místních obyvatel vedla k revitalizaci a transformaci Podprůhonu z problematického místa, v němž se koncentrovaly problémy sociálně -patologické povahy, na atraktivní a oblíbenou část města, ve které dnes „kvete“ komunitní život, kde se každoročně pořádají komunitní akce (např. Kladenské dvorky).

Fyzické změny, zejména rekonstrukce veřejných prostor a přestavby zanedbaných domů, byly prvním krokem k posílení smyslu místa. Tyto proměny vedly ke snížení sociálních a patologických jevů a problémů, které Podprůhon dlouhodobě zatěžovaly. Revitalizace čtvrti zároveň přinesla zvýšení její atraktivity pro rezidenty i návštěvníky a podpořila vznik nových míst vhodných pro komunitní aktivity a setkávání.

Za zmínku stojí tvrzení respondentů výzkumu, že při oslabení smyslu místa se rezidenti uzavírali na své dvorky. Toto tvrzení přináší podnětnou hypotézu k dalšímu ověření: Zmenšuje se oblast, ke které mají rezidenti smysl místa, když je oslaben původní smysl místa?

Výzkum v Podprůhonu tak potvrzuje, že smysl místa je dynamickým a sociálně konstruovaným fenoménem, který se v čase mění v kontextu měnících se fyzických i sociálních podmínek. Ukazuje, že fyzické proměny prostředí a změny sociální skladby obyvatel působí komplementárně – mohou vztah k místu jak oslabovat, tak posilovat. Klíčovou roli hraje participace rezidentů a jejich schopnost využít fyzickou obnovu prostoru k posílení komunitních vazeb a kolektivní identity. Studie zároveň otevírá otázku zmenšování „mentálního rozsahu“ místa v obdobích jeho degradace, což je podnět pro další výzkum. Obecně lze konstatovat, že úspěšná revitalizace prostředí by měla propojit fyzické zásahy s podporou komunitního života, čímž se zvyšuje šance na dlouhodobé posilování smyslu místa.

Literatura

- ALTMAN, I., LOW, S. (1992): *Place Attachment*. New York. <https://doi.org/10.1007/978-1-4684-8753-4>
- AUGÉ, M., BIXIO, A. L. (1995): *Hacia una antropología de los mundos contemporáneos*. Barcelona: Gedisa.
- BREAKWELL, G. M. (1983): *Threatened identities*. Wiley, Chichester.
- BREAKWELL, G. M. (1986): Political and attributional responses of the young short-term unemployed. *Political Psychology*, 575–586. <https://doi.org/10.2307/3791257>
- COHEN, A. (1994): Culture, identity and the concept of boundary. *Revista de Antropologia Social. Universidad Complutense de Madrid*, 3, 1, 49–62.
- CRESSWELL, T. (2004): *Place. A Short Introduction*, Oxford: Blackwell.
- ČERMÁK, A. (2022): Proměny identity místa dvou kladenských dělnických čtvrtí od poloviny 20. století: Podprůhon a Nové Kladno. Diplomová práce. Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, Praha.
- ČERMÁK, A. (2025): Vyprávění místa: vývoj konceptu. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 69, 2, 223–234.
- DAVIS, A., WAGNER, B. (2025): Understanding the role of ‘sense of place’ in the production and consumption of innovation districts. *Innovation*, 27, 4, 585–599. <https://doi.org/10.1080/14479338.2024.2363258>
- GUYOT, S., SEETHA C. (2007): Identity of place, places of identities, change of place names in postapartheid South Africa. *South African Geographical Review*, 89, 1, 55–63. <https://doi.org/10.1080/03736245.2007.9713873>
- HALFACREE, K. (2007): Trial by space for a ‘radical rural’: Introducing alternative localities, representations and lives. *Journal of Rural Studies*, 23, 2, 125–141. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2006.10.002>
- HEIDEGGER, M. (1962): *Being and Time*. Oxford: Blackwell Publishing.
- HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Portál, Praha.
- HUDSON, R. (2006): Regions and place: music, identity and place. *Progress in human geography*, 30, 5, 626–634. <https://doi.org/10.1177/0309132506070177>
- HUSSERL, E. (1970): The crisis of European sciences and transcendental phenomenology. In: *introduction to phenomenological philosophy*. Northwestern University, Evanston.
- CHROMÝ, P. (2003): Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů? In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds): *Geografie na cestách poznání. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha*, 163–178.
- KAŠKOVÁ, M., KUČERA, Z., CHROMÝ, P. (2016): Místo jako produkt: place branding a problémy jeho aplikace. *Informace ČGS*, 35, 2, 1–16.
- LAI, L. Y., SAID, I., KUBOTA, A. (2013): The roles of cultural spaces in Malaysia’s historic towns: The case of Kuala Dungun and Taiping. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 85, 602–625. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.389>
- LIPSKÝ, Z., BIČÍK, I., KUPKOVÁ, L., JANČÁK, V., CHROMÝ, P., ed. (2022): *Zmizelé krajiny Česka*. ČGS, Praha, http://www.zaniklekrajiny.cz/images/publikace/krajina_blok_lores.pdf.
- MASSEY, D. (2005): The spatial construction of youth cultures. *Cool places*, Routledge, 132–140. <https://doi.org/10.4324/9780203975596-15>
- NORBERG-SCHULZ, CH. (1979): *Genius Loci. Towards a Phenomenology of Architecture*. Rizzoli International Publications, Inc. New York.
- NORBERG-SCHULZ, CH. (1984): *Genius loci*. Odeon, Praha.

- PATTERSON, M. E., WILLIAMS, D. R. (2005): Maintaining research traditions on place: Diversity of thought and scientific progress. *Journal of Environmental Psychology*, 25, 4, 361–380. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.10.001>
- POSPÍŠIL, Z., BAĐURA, F., HÁJEK, R. (2019): Paměť Podprůhonu: Historie, příběhy a lidé kladenské dělnické čtvrti. Halda, Kladno.
- PROSHANSKY, H. (1978): The self and the city. *Environment and Behavior*, 10, 2, 147–169. <https://doi.org/10.1177/0013916578102002>
- PROSHANSKY, H. M., FABIAN, A. K., KAMINOFF, R. (1983): Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 1, 299–313. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(83\)80021-8](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(83)80021-8)
- PROSHANSKY, H. M., FABIAN, A. K. (1987): The development of place identity in the child. In: *Spaces for children: The built environment and child development*. Boston, 21–40. https://doi.org/10.1007/978-1-4684-5227-3_2
- QAZIMI, S. (2014): Sense of place and place identity, *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 1, 1, 306–310. <https://doi.org/10.26417/ejser.v1i1.p306-310>
- REICHEL, J. (2010): Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Grada, České Budějovice.
- RELPH, E. (1976): *Place and placelessness*. Pion, London.
- REZEG, A., ROCHE, S., EVENO, E. (2025): Toward a Sense of Place Unified Conceptual Framework Based on a Narrative Review: A Way of Feeding Place-Based GIS. *Land*, 14, 1, 170. <https://doi.org/10.3390/land14010170>
- SEAMON, D. (2018): Well-being and Phenomenology: Lifeworld, Natural Attitude, Homeworld and Place. *Routledge handbook of well-being*, Routledge, 103–111. <https://doi.org/10.4324/9781315724966-11>
- STAVINOHA, F. (1981): *Hvězdy nad Syslím údolím*. Československý spisovatel, Praha.
- ŠIFTA, M., CHROMÝ, P. (2017): The importance of symbols in the region formation process. *Norsk Geografisk Tidsskrift–Norwegian Journal of Geography*, 71, 2, 98–113. <https://doi.org/10.1080/00291951.2017.1317285>
- TUAN, Y.-F. (1974): *Topophilia: A Study of Environmental Perceptions, Attitudes, and Values*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, University Press Columbia.
- TUAN, Y.-F. (1977): *Space and Place: The Perspective of Experience*. University Press Minneapolis.
- TUAN, Y.-F. (1990): *Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*. Columbia University Press.
- TWIGGER-ROSS, C. L., UZZEL, D. L. (1996): Place and identity process. *Journal of Environmental Psychology*, 16, 3, 205–220. <https://doi.org/10.1006/jev.1996.0017>
- TWIGGER-ROSS, C. L. (2003): Identity Theories and Environmental Psychology. In: Bonnes, M., Lee, T., Bonaiuto, M. (eds): *Psychological Theories For Environmental Issues*, Aldershot: Ashgate.
- UJANG, N., ZAKARIYA, K. (2015): The Notion of Place, Place Meaning and Identity in Urban Regeneration. *Procedia-social and Behavioral Sciences*, 170, 1, 709–717. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.073>
- VÁVRA, J. (2010): Jedinec a místo, jedinec v místě, jedinec prostřednictvím místa. *Geografie*, 115, 4, 461–478. <https://doi.org/10.37040/geografie2010115040461>

SUMMARY

Transformations of the sense of place in the Podprůhon workers' colony in Kladno (Central Bohemia)

The study "Transformations of the sense of place in the Podprůhon workers' colony in Kladno (Central Bohemia)" examines the dynamics of the sense of place in a post-industrial landscape. In human geography and related disciplines, sense of place is understood as a comprehensive set of emotional, cultural, historical, and social ties between individuals and communities on the one hand and a certain place on the other. In the context of post-industrial areas whose original economic functions no longer exist, the sense of place transforms alongside physical and social changes in the environment.

The objective of the study was to map the transformation of the sense of place in the Podprůhon neighborhood of Kladno from the 1960s to the present and identify factors affecting these changes. The study's methodology combines visual and narrative analysis. Visual analysis works with old maps, photographs, plans, and works of art and provides a spatiotemporal grounding for physical transformations. Narrative analysis is based on semi-structured interviews with inhabitants of various ages and lengths of residence. The research sample was split into long-time residents, their children and grandchildren, and newcomers and their descendants. Responses were analyzed across three time periods: the 1960s and 1970s, 1980 to 2012, and the period after 2013.

Our findings indicate that during the first period Podprůhon maintained its character as a cohesive working-class community with a rural atmosphere. The social composition of the population was relatively homogenous, and day-to-day community life took place on the streets and in the courtyards. This period marked the last period of continuity of the neighborhood's original identity, although the first hints of this place's declining attractiveness began to appear as the first prefabricated housing estates were built and local infrastructure neglected.

The second period, lasting from 1980 until 2012, marked a major turning point. In this period, socially disadvantaged groups of people moved into the area (or were concentrated there by the Communist regime), which led to an increase in social problems, the stigmatization of the neighborhood, and the flight of the original inhabitants. The result was a loss of community, the limited use of public space, and the severing of ties to adjacent neighborhoods, which was exacerbated by the construction of a four-lane (urban) road. Town leaders even considered demolishing Podprůhon. Nonetheless, this period saw the establishment of the Kladno Courtyards festival, which has at least partly preserved community life here. Overall, this period can be characterized as an era of a weakened sense of place.

The third period, starting in 2013 and lasting to the present, is associated with the gradual revitalization of the local community. The renovation of houses, the connection to the gas grid, road repairs, and the improvement of public space have increased quality of life in the neighborhood and by extension its attractiveness. New middle-class people began moving to Podprůhon, bringing with them investments and new forms of participation in public life. New residents view the neighborhood's historical legacy mainly through an aesthetic lens, whereas long-time residents emphasize the neighborhood's nostalgic dimension and collective memory. Community activities, especially the Kladno Courtyards festival, have become an important arena for both groups to meet and have contributed to creating a new identity of place.

The analysis confirms that sense of place is a dynamic, socially constructed phenomenon that transforms in relation to physical changes in the environment and the social composition of the

population. Both factors have a complementary effect: they can both strengthen and weaken the link to place. The revitalization of Podprůhon demonstrates that combining physical changes with support for community life can lead to the long-term strengthening of local identity. The research also addressed the question of “the mental scope” of place – in periods of decline, the place to which residents feel a connection shrinks (e.g., to their own yard), whereas during periods of revitalization, the place to which they feel a connection becomes once again the entire neighborhood.

Podprůhon is a model case of the transformation of a workers’ colony into an attractive residential neighborhood that has managed to preserve part of its historical heritage and at the same time create new forms of community identity. The findings contribute to a deeper understanding of the processes of creating a sense of place and emphasize the significance of the active participation of residents in revitalizing post-industrial areas.

Fig. 1 Map of Kladno (2003). Source: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Fig. 2 Boundaries of Podprůhon as described by respondents (residents) in 2022. Source: Čermák (2022)

Fig. 3 Comparison of the same place in Podprůhon (from top: in the 1960s, 2012, and 2022). The transformation of a square known today as náměstí Viktora Stříbrného. Source: Čermák (2022).

ORCID

ADAM ČERMÁK

<https://orcid.org/0009-0007-8958-3677>

PAVEL CHROMÝ

<https://orcid.org/0000-0003-3239-9514>